

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Wrocław, dnia 9 marca 2026 r.

Poz. 1264

UCHWAŁA NR XXX/180/2026 RADY GMINY MĘCINKA

z dnia 27 lutego 2026 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Męcinka na lata 2026 - 2029

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1153, 1436) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292, 1907, z 2025 r. poz. 537, 1168, 1673) Rada Gminy Męcinka, uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Męcinka na lata 2026 – 2029 w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Męcinka.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni po ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Przewodniczący Rady Gminy:
Waldemar Talar

Załącznik do uchwały nr XXX/180/2026
Rady Gminy Męcinka
z dnia 27 lutego 2026 r.

Na podstawie
art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r.
o ochronie zabytków i opiece nad
zabytkami

Spis treści

1. Wstęp.....	3
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	3
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	3
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	4
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	6
6. Krajobraz kulturowy	9
7. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	11
7.1. Zabytki wpisane do rejestru zabytków.....	11
7.2. Gminna ewidencja zabytków	12
7.3. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	20
8. Dziedzictwo niematerialne – elementy wybrane	27
9. Analiza problemów, szans i zagrożeń	30
10. Założenia programowe oraz wskaźniki realizacji	31
11. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	34
12. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	35
13. Podsumowanie	36
14. Źródła	36

1. Wstęp

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Męcinka na lata 2026-2029 jest dokumentem wskazującym kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami znajdującymi się na terenie Gminy Męcinka. Opieka nad zabytkami w myśl art. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1202,1907) polega w szczególności na zapewnianiu warunków popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury, prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie, korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości, naukowego badania i dokumentowania zabytku.

Niniejszy program opracowany został na cztery lata. Dwa lata od ogłoszenia w dzienniku urzędowym województwa dolnośląskiego Wójt sporządzi sprawozdanie z jego wykonania, które przedstawi Radzie Gminy. Prowadzony w trakcie realizacji programu monitoring umożliwi uwzględnianie nowych uwarunkowań prawnych, społecznych i gospodarczych oraz sprecyzowanie lub modyfikację założonych celów.

Założenia Programu nie ingerują w kompetencje właścicieli zabytków.

2. Podstawa prawna opracowania

Obowiązek opracowania Programu wynika z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1202,1907).

Art. 87 ust. 1 ustawy nakłada na wójta obowiązek sporządzenia na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami. Ust. 2 tego przepisu wskazuje cele Programu, którymi są, w szczególności:

- 1) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzanie do poprawy stanu ich zachowania;
- 3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 4) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 5) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 6) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami

- Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela (art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP).
- Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad

zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) - art. 3, 4, 6, 7, 16 ust. 1, art. 17, 18, 19, 20, 21, 22 oraz art. 89.

- Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów: w art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) zostały określone zadania własne gminy: *„zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”*.
- Inne uregulowania prawne znajdują się w ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.); ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (tekst jednolity Dz.U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118 z późn. zm.); ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz.U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150); ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. Nr 92, poz. 880); ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz.U. z 2004 r. Nr 261, poz. 2603 z późn. zm.); ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz.U. z 2001 Nr 13, poz. 123); ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.). Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.) oraz w ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. Nr 85, poz. 539 z późn. zm.). Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz.U. z 2006 r. Nr 97, poz. 673 z późn. zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Dokumenty, do których odwołuje się Program Opieki nad Zabytkami na lata 2026 – 2029 uwzględnia strategiczne cele polityki państwowej, wojewódzkiej i lokalnej.

Cele te określają:

- ✓ Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023 – 2026 (M.P. 2023 poz. 1470). Jego głównym celem jest zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce. Założenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Męcinka wpisują się w następujące obszary Programu Krajowego:
 - Cel 3: Rola zabytków w zrównoważonym rozwoju edukacja i partycypacja)
– Kierunek działań 3.2: Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego; 6. Edukacja o dziedzictwie kulturowym, z uwzględnieniem dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami.
- ✓ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r. (M.P. 2017 poz. 260). Dokument dotyczący zarządzania polityką

rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

Kapitał ludzki i społeczny: wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej:

1. Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty, inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).
2. Wzmocnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

✓ Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (M.P. 2020 poz. 1060). Głównym celem tej Strategii jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach:

- Współdziałanie - społeczeństwo obywatelskie,
- Kultura - tożsamość i postawy obywatelskie,
- Kreatywność - potencjał kulturowy i kreatywny.

W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazany został cel wzmocnienia roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich. Wytyczono dla niego kierunki działań:

1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmocnienia uczestnictwa w kulturze.
2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury,
3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,
4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę,
5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

✓ Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 (uchwała nr XXXII/932/13 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 28 lutego 2013 r.). Strategia wytycza cele i kierunki rozwoju regionu, prezentuje potencjał Dolnego Śląska i określa wspólną płaszczyznę działań poszczególnych regionów. Jej celem strategicznym jest odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego poprzez realizację celów operacyjnych oraz przyporządkowane im przedsięwzięcia strategiczne. Cel ochrony obiektów i terenów dziedzictwa kulturowego realizowany jest poprzez zadania:

- Wspieranie przedsięwzięć służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie,
- Wspieranie i udostępnianie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego i jego promocji,
- Wspieranie zagospodarowywania i udostępnienia na cele turystyki lub kultury najważniejszych obiektów zabytkowych oraz miejsc historycznych o znaczeniu ponadregionalnym.

✓ Programu Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2023 – 2030. Strategia Programu opiera się na diagnozie potencjału turystyki na Dolnym Śląsku. Analiza ruchu turystycznego obrazuje jego wielkość, strukturę, rozmieszczenie i sezonowość, na podstawie których można przewidywać zachowania turystów w średniej perspektywie. Istotnymi elementami wizji rozwoju turystyki w województwie dolnośląskim są: różnorodność produktów turystycznych, które oferuje zróżnicowany pod względem krajobrazowym region oraz bogate dziedzictwo kulturowe, zarówno materialne, jak i niematerialne, którego poznawanie i zrozumienie stanowi wkład do budowania lokalnych produktów turystycznych.

✓ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego (uchwała nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 r.). Plan jest dokumentem określającym politykę zagospodarowania przestrzennego samorządu województwa. Polityka ta polega na wykorzystaniu potencjału województwa do budowania regionu złożonego z różnorodnych, komplementarnych obszarów z uwzględnieniem, aby rozwój tych obszarów odbywał się w sposób spójny, umożliwiając tworzenie harmonijnie powiązanych układów przestrzennych. Plan traktuje zagospodarowanie przestrzenne jako dobro wspólne.

✓ Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Jaworskiego na lata 2025-2028.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

✓ Strategia Rozwoju Gminy Męcinka na lata 2014 – 2025, cel strategiczny 1. Gmina turystyczno-rekreacyjna, działanie 1.1. Modernizacja i renowacja obiektów kultury i obiektów zabytkowych.

✓ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Męcinka na lata 2022-2031. Działanie: opracowanie i wdrożenie programu społecznego skierowanego do młodzieży, rodziców, nauczycieli- opracowanie warsztatów i projektów, angażujących grupy docelowe do wspólnych inicjatyw.

✓ Gminna ewidencja zabytków. Ewidencją objęte są zespoły i obiekty o istotnych, lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych.

✓ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Męcinka.

W planie określa się:

- 1) przeznaczenie terenów oraz linie rozgraniczające tereny o różnym przeznaczeniu lub różnych zasadach zagospodarowania;
- 2) zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego;
- 3) zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego;
- 4) zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 5) wymagania wynikające z potrzeb kształtowania przestrzeni publicznych;
- 6) parametry i wskaźniki kształtowania zabudowy oraz zagospodarowania terenu, w tym linie zabudowy, gabaryty obiektów i wskaźniki intensywności zabudowy;

- 7) granice i sposoby zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie, ustalonych na podstawie odrębnych przepisów, w tym terenów górniczych, a także narażonych na niebezpieczeństwo powodzi oraz zagrożonych osuwaniem się mas ziemnych;
- 8) szczegółowe zasady i warunki scalania i podziału nieruchomości objętych planem miejscowym;
- 9) szczególne warunki zagospodarowania terenów oraz ograniczenia w ich użytkowaniu, w tym zakaz zabudowy;
- 10) zasady modernizacji, rozbudowy i budowy systemów komunikacji i infrastruktury technicznej;
- 11) sposób i termin tymczasowego zagospodarowania, urządzania i użytkowania terenów;
- 12) stawkę procentową, na podstawie której ustala się opłatę, o której mowa w art. 36 ust. 4 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. zwanej dalej ustawą;
- 13) granice terenów rekreacyjno-wypoczynkowych.

Plan ustala dla strefy „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej dla terenów objętych wpisem do rejestru zabytków we wsiach o średniowiecznej metryce. Dla strefy tej plan ustala następujące zasady ochrony środowiska kulturowego i kształtowania zabudowy:

- 1) zachowanie elementów historycznego układu przestrzennego, a w szczególności rozplanowania dróg, linii zabudowy, kompozycji urbanistycznych i terenów zieleni o charakterze zabytkowym; wszelkie działania w strefie tej należy podporządkować wymogom konserwatorskim;
- 2) konserwację zachowanych elementów zabytkowego układu przestrzennego, obiektów architektury, w tym zachowanie kształtu gabarytów i wystroju zewnętrznego obiektów z zastosowaniem tradycyjnie wykorzystywanych regionalnych materiałów budowlanych; utrzymanie, a w zniszczonych fragmentach odtworzenie historycznych detali architektonicznych z zachowaniem kształtu, rozmiarów i rozmieszczenia otworów zgodnie z historycznym wizerunkiem budynku, utrzymanie lub odtworzenie oryginalnej stolarki okien i drzwi; utrzymanie historycznej nawierzchni placów, uzupełnienie zniszczonej nawierzchni według historycznych wzorów i technologii;
- 3) uzyskiwanie pozwoleń od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków, Delegatury w Legnicy w odniesieniu do: zmian podziałów nieruchomości, zmian funkcji, budowy, przebudowy, rozbudowy i remontów wszystkich obiektów zlokalizowanych w strefie oraz konieczność uzgadniania wszelkich zamierzeń inwestycyjnych na terenie strefy;
- 4) zakaz prowadzenia na obszarach chronionych założeń zieleni, jakichkolwiek inwestycji oraz wszelkich prac porządkowych i renowacyjnych bez uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków - WUOZ we Wrocławiu, Delegatura w Legnicy i Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody;
- 5) zakaz budowy obiektów tymczasowych,
- 6) prace ziemne należy prowadzić pod nadzorem archeologicznym na koszt inwestora po uprzednim pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków- WUOZ we Wrocławiu, Delegatura w Legnicy.

2. Plan ustala dla strefy „B” ochrony konserwatorskiej dla terenów we wsiach o średniowiecznej metryce. Dla strefy tej plan ustala następujące zasady ochrony środowiska kulturowego i kształtowania zabudowy:

- 1) zachowanie i eksponowanie zasadniczych elementów historycznego układu przestrzennego; obiektów architektury oraz odtworzenie zdegradowanych elementów tego układu, w tym: należy zachować bryłę, kształt i geometrię oraz zastosowanie tradycyjnych materiałów budowlanych, z uwzględnieniem specyfiki regionalnej (pokrycie dachowe z dachówki ceramicznej karpiówki, łupka kamiennego, blachy miedzianej); utrzymać a w zniszczonych fragmentach odtworzyć, historyczny detal architektoniczny; zachować kształt rozmiary i rozmieszczenie otworów zgodnie z historycznym wizerunkiem budynku a w przypadku konieczności przebicia nowych otworów, należy je zharmonizować z zabytkową elewacją budynku (należy utrzymać lub odtworzyć oryginalną stolarkę okien i drzwi); utrzymać historyczne nawierzchnie (bruki, płyty, krawężniki kamienne) a z niszczone uzupełnić według historycznych wzorów i technologii;
 - 2) modernizacja obiektów o wartościach zabytkowych z dostosowaniem współczesnej funkcji do wymogów ochrony dziedzictwa kulturowego;
 - 3) dostosowywanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji urbanistycznej w zakresie rozplanowania, skali i kształtu bryły zabudowy, przy założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej,
 - 4) usuwanie lub przebudowa obiektów dysharmonizujących, zwłaszcza uniemożliwiających odpowiednią ekspozycję wybranych obiektów ze strefy „A”,
 - 5) wymaganie konsultowania i uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków - Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, Delegaturą w Legnicy dla wszelkich działań inwestycyjnych w zakresie przebudowy i rozbudowy, a także zmiany funkcji obiektów zabytkowych, budowy nowych obiektów kubaturowych, zmian elementów historycznie ukształtowanych wewnątrz urbanistycznych (nawierzchnie, nasadzenia zieleni), prowadzenia wszelkich prac ziemnych.
3. Plan ustala dla strefy „K” - ochrony krajobrazu kulturowego miejscowości - obejmuje tereny krajobrazu integralnie związanego z zespołem zabytkowym, znajdujące się w jego otoczeniu lub większe obszary o ukształtowanym w wyniku działania ludzi charakterystycznym wyglądem. Dla strefy tej plan ustala następujące zasady ochrony środowiska kulturowego i kształtowania zabudowy:
- 1) restrukturyzację i utrzymanie zabytkowych elementów krajobrazu urządzonego, ewentualnie z częściowym ich odtworzeniem;
 - 2) ochronę krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z historycznym założeniem;
 - 3) ochronę form i sposobu użytkowania terenu jak: rozłogi pól, układ dróg, miedz, zadrzewień śródpolnych, alej, szpalerów, groblo, przebiegu cieków wodnych;
 - 4) zlikwidowanie elementów dysharmonizujących; jednocześnie wymagane jest uzyskanie opinii Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków, Delegatura w Legnicy odnośnie nowych inwestycji;
 - 5) zalecenia aby nową zabudowę w strefie K poddać szczegółowym rygorom odnośnie gabarytów i sposobu kształtowania bryły.
4. Plan ustala dla strefy „C” - ochrony krajobrazu obrębu wiejskiego - obejmującej obręb wsi Kondratów i Pomocne; część zabudowaną wsi oraz areał rolniczy i leśny. Dla strefy tej plan zaleca pozostawienie historycznego kształtu zabudowy oraz układu dróg, pól, cieków, stawów, lasów, zieleni i pozostałych elementów pokrycia terenu. Część zabudowana wsi Kondratów i Pomocne podlegają ograniczeniom konserwatorskim odpowiadającym strefie K.
5. Plan ustala dla strefy „G” - ochrony krajobrazu Uskoku Sudeckiego i Rowu Świerzawy. W strefie G obowiązuje generalnie zakaz wznoszenia budynków mieszkalnych,

gospodarczych i innych budowli ze względu na ochronę krajobrazu oraz terenów o znacznych spadkach, narażonych na erozję i zniszczenia pokrycia.

6. Plan ustala dla następujących stanowisk archeologicznych; Chełmiec (Góra Zamczysko), Męcinka (Góra Gorzeć), Sichów (Krzyżowa Góra) stanowiących stanowiska o własnej formie krajobrazowej (np. grodziska): wyłączenie ich z wszelkiej działalności inwestycyjnej, która mogłaby naruszyć ich specyficzną formę. Przedsięwzięcia o charakterze rewaloryzacyjnym (odtworzenie pierwotnego stanu), czy inne prace rekultywacyjne podejmowane na obszarze tych stanowisk powinny uzyskać akceptację służb konserwatorskich i być prowadzone pod ich nadzorem. Ponadto zakazuje się działalności budowlanej, inwestycyjnej, niezwiązanej bezpośrednio z konserwacją lub rewaloryzacją tego terenu; dopuszcza się jedynie prowadzenie prac porządkowych, konserwacji zachowanych fragmentów zabytkowych w celu ich ekspozycji w terenie, przystosowania do pełnienia funkcji muzealnych, rekreacyjnych, kulturowych i innych.

7. Plan ustala dla strefy "OW" obserwacji archeologicznej w tym również dla strefy "OG" badań śladów przemysłu wydobywczego i przetwórczego położonego w strefie obejmującej obszar pomiędzy Stanisławowem a Sichowem na zachód od linii Bogaczów oraz strefy "H" badań śladów przemysłu przetwórczego i wydobywczego położonego w strefie obejmującej obszar w rejonie wsi Stanisławów: wszelka działalność inwestycyjna może być podejmowana tylko po szczegółowym uzgodnieniu warunków konserwatorskich z WUOZ we Wrocławiu, Delegatura w Legnicy. Dla terenów zlokalizowanych w obrębie zabytkowych stanowisk archeologicznych wpisanych do Rejestru Zabytków ustala się, że podlegają one ochronie prawnej w myśl przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w związku z powyższym ziemne roboty budowlane związane z realizacją przedmiotowej inwestycji muszą być prowadzone za zezwoleniem Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - WUOZ we Wrocławiu, Delegatura w Legnicy (wykaz obiektów chronionych znajduje się w zestawieniu nr 3 do planu).

8. Plan ustala dla obiektów ujętych w konserwatorskim rejestrze zabytków ochronę konserwatorską, poprzez obowiązek uzyskania pozwolenia WUOZ we Wrocławiu, Delegatura w Legnicy na prowadzenie wszelkich prac na tych obiektach, natomiast dla obiektów ujętych w konserwatorskim spisie – ewidencji gminnej zabytków - ustala się obowiązek uzyskania uzgodnień konserwatorskich (wykaz obiektów chronionych znajduje się w zestawieniu nr 1 i 2 do planu).

9. Dla zabytkowych układów zieleni komponowanej (parki w Małuszowie, Piotrowicach, Sichowie, Chełmcu, Kondratowie objętych wpisem do rejestru zabytków) ustala się:

- 1) zachowanie zabytkowych założeń zieleni w granicach historycznych,
- 2) utrzymanie tożsamości gatunkowej założenia, dopuszcza się wzbogacanie gatunkami zastępczymi,
- 3) zachowanie funkcji terenu z utrzymaniem bądź rozbudową elementów małej architektury,
- 4) uzgodnienie sposobów postępowania z zabytkami sztuki sepulkralnej z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków- WUOZ we Wrocławiu, Delegatura w Legnicy.

6. Krajobraz kulturowy

W skład systemu osadniczego gminy Męcinka wchodzi 15 wiejskich jednostek osiedleńczych. Historycznie podstawowym czynnikiem sprzyjającym osadnictwu były - w skali ogólnej - żyzne gleby, natomiast w skali szczegółowej - układ dróg i cieków, a w szczególności

rzeka Nysa Szalona. Na terenie gminy brak ośrodka miejskiego, najbliższe miasto to Jawor. W ostatnich latach Gmina Męcinka jest najczęściej wybieranym miejscem do zamieszkiwania, w szczególności miejscowości Nowa Męcinka, Męcinka oraz Piotrowice (dane Wydziału Architektury i Budownictwa Starostwa Powiatowego w Jaworze), co przekłada się na powstawanie nowej substancji mieszkaniowej. Powstają osiedla i domy jednorodzinne. Jako główny czynnik wyboru miejsca do zamieszkiwania wymieniana jest dobra jakość usług społecznych gminy (przedszkola, żłobek, szkoły, opieka zdrowotna), stan dróg i ogólny wygląd miejscowości.

Południowa i południowo – zachodnia części gminy leży w granicach Parku Krajobrazowego „Chełmy”, powołanego Rozporządzeniem Wojewody Legnickiego z dnia 29.06.1992 r. Powstał on z części utworzonego w 1982 r. Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pogórze Myśliborskie”. Park krajobrazowy przechodzi również na teren gmin Złotoryja i Paszowice. Całkowita powierzchnia parku wynosi 15.990 ha, a powierzchnia jego otuliny wynosi 12.646 ha. Park położony jest na Pogórzu Kaczawskim i obejmuje teren pomiędzy Kaczawą a Nysą Małą tj. Pogórze Złotoryjskie i Rów Świerzawy. Na południe od parku wznoszą się Góry Kaczawskie, a na północ rolnicze tereny Niziny Śląsko – Łużyckiej. Krajobraz wyżynny okolic Muchowa, Pomocnego i Kondratowa tworzą płaskowyże mające wysokość ponad 350 m n.p.m. Najwyższe wzniesienia i doskonałe punkty widokowe to wzgórza bazaltowe związane z dawnym wulkanizmem (Czartowska Skała, Mszana). Najważniejszymi pod względem zajmowanej powierzchni zbiorowiskami leśnymi parku są kwaśne dąbrowy, a najcenniejszymi gatunkami cis i brekinia. W lasach spotyka się wiązy, olsze, dęby, buki, graby i jesiony. Na terenie parku znajduje się najdalej na zachód wysunięte w Polsce stanowisko brzozy czarnej. Przebiega też tu północna granica występowania jodły pospolitej. Na terenie parku jest jedyne na Śląsku stanowisko jęczmika zwyczajnego, rośnie tu też siedem gatunków storczyków.

Rezerwat przyrody „Mszana i Obłoga” o powierzchni 99,92 ha utworzony został 2015 r. Jest to rezerwat, którego celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych, przyrodniczych i krajobrazowych lasów klonowo – lipowych oraz grądów, wraz z unikalną florą i elementami przyrody nieożywionej w postaci wychodni bazaltowych i rumowisk bazaltowych.

W gminie Męcinka zewidencjonowano 112 stanowisk archeologicznych. Z tej liczby 14 stanowisk jest kwalifikowanych jako archiwalne (udokumentowane w okresie przedwojennym). Na szczególną uwagę zasługuje zespół zabytkowy związany z Górczem. Na wierzchołku w obrębie średniowiecznego grodziska wzniesiono kaplicę pielgrzymkową. XIX-wieczna droga krzyżowa z zespołem kaplic stanowi, dzięki naturalnemu ukształtowaniu otoczenia jeden z najbardziej malowniczych przykładów drogi krzyżowej wpisanej w krajobraz.

Ponadto ochroną prawną objęte są 43 pomniki przyrody (w tym 1 pomnik przyrody nieożywionej Czartowska Skała), 5 zabytkowych parków wiejskich (Małuszów, Piotrowice, Chełmiec, Sichów i Kondratów) i 1 zabytkowa aleja drzew obok kościoła w Pomocnem.

W Gminie Męcinka znajdują się liczne relikty kultury materialnej związanej z działalnością człowieka. Wzniesienia i lasy Pogórza Kaczawskiego od najdawniejszych czasów pełniły rolę obronną dla nizinnych obszarów Śląska. Wzdłuż krawędzi pogórza do dzisiaj widoczny jest ciąg grodzisk i wałów obronnych. Od XII wieku do 1810 roku w rejonie tym działał zakon cysterski z Lubiąża, ślady działalności którego pozostały we wsiach Pomocne, Męcinka, Chroślice i Słup. W południowej części obrębu Pomocne zachowały się

m.in. pocysterskie stawy hodowlane. We współczesnym krajobrazie widoczne są również relikty dawnej działalności górniczej i hutniczej. Od wczesnego średniowiecza poszukiwano tu złota. Nieco później rozpoczęto eksploatację miedzi i złóż polimetalicznych w okolicy Chełmca i Stanisławowa. Wiele z tych relikwów posiada status stanowisk dokumentacyjnych proponowanych do objęcia ochroną prawną. Z bardziej interesujących pod względem turystycznym obiektów przyrody nieożywionej w pierwszej kolejności wymienić należy Czartowską Skałę, bazaltowe wzgórze o wysokości 463 m n.p.m., z częściowo odsłoniętym fragmentem komina wulkanicznego i punktem widokowym na szczycie. Z bardziej interesujących zabytków kultury materialnej wymienić należy grodziska średniowieczne Góra Zamczysko koło wsi Chełmiec (XI-XII wiek) oraz grodzisko na Krzyżowej Górze koło Sichowa (XI - XII wiek). Góra Zamczysko zbudowana jest z bazaltów i usytuowana na sudeckim uskoku brzeżnym, na północny – zachód od wsi Chełmiec. Stanowi ona niewielkie wzgórze odcinające się wyraźnie od otoczenia. W sąsiedztwie Góry Górzec, około 200 m w kierunku wschodnim, znajduje się Góra Kanciasta z pionową ścianą wysokości 15 m zbudowaną z wulkanoklastyków, w których w formie ostrokrawędzistych odłamków tkwią różne odmiany łupków i fylitów. Na uwagę zasługują, ze względu na ich unikalność w skali krajowej, relikty zjawisk wulkanicznych. Dużą wartość naukową i dydaktyczną mają niektóre profile geologiczne – stratotypy, widoczne w odsłonięciach lub nieczynnych wyrobiskach, czy też osobliwości mineralogiczno – petrograficzne, tektoniczne a także ślady dawnego górnictwa. Z interesujących obiektów przyrody nieożywionej na terenie parku spotkać można lawy poduszkowe, malownicze skałki diabazowe i zieleńcowe (np. przy szosie asfaltowej z Pomocnego do Bogaczowa) oraz ciekawe odsłonięcia naturalne oraz nieczynne kamieniołomy.

Źródła opisu: Strategia Rozwoju Gminy Męcinka na lata 2014– 2025, Plan Urzędniowo – Rolny Gminy Męcinka (Dolnośląskie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych), informacje z zasobu Urzędu Gminy Męcinka

7. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

7.1. Zabytki wpisane do rejestru zabytków

L.p.	Adres	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru d. woj. legnickiego	Nr rejestru	Data wpisu
1.	Chełmiec	Kościół filialny pw. Św. Jana Chrzciciela	XVI, XVIII	150/L	A/1455/900	26-07-1961
2.	Chełmiec	Park	XIX	546/L	A/2812/546/L	05-05-1980
3.	Kondratów	Kościół filialny pw. Św. Jerzego	XIV, XVII	133/L	A/2063/819	16-12-1960
4.	Kondratów	Ruiny zamku	XVI, XVIII	1032/L	A/2985/760	27-09-1960
5.	Kondratów	Pozostałości dawnych ogrodów	2 poł. XVIII	663/L	A/2986/663/L	27-12-1983
6.	Małuszów	Kościół parafialny pw. Narodzenia NMP	XIV, XVIII	154/L	A/2218/907	27-07-1961
7.	Małuszów	Kościół pomocniczy pw. Św. Józefa Oblubieńca	1863	800/L	A/2219/800/L	28-12-1987

8.	Małuszów	Plebania	XVIII, P. XX	279/L	A/2221/2076	06-06-1972
9.	Małuszów	Pałac	XVII, XVIII, 1912	280/L	A/3503/779 2077	08-10-1960 06-06-1972
10.	Małuszów	Park	XVIII, XIX	545/L	A/3132/545/	07-05-1980
11.	Małuszów	Cmentarz przykościelny		831/L	A/2220/831/L	05-07-1989
12.	Męcinka	Kościół parafialny pw. Św. Andrzeja		220/L	A/2224/1471	13-01-1966
13.	Muchów	Pałac		7	A/1714	23-03-2010
14.	Muchów	Park Pałacowy			A/4050	02-11-2010
15.	Mszana Góra koło Muchowa	Wieża widokowa	XIX/XX	981/L	A/3130/981/L	18-02-1993
16.	Myślinów	Kościół filialny pw. Wniebowzięcia NMP	XIV, XVI	134/L	A/2237/822	19-12-1960
17.	Myślinów	Cmentarz przykościelny	XIV	918/L	A/2238/918/L	16-02-1990
18.	Piotrowice	Romański Kościół filialny pw. Narodzenia NMP	Poł. XIII, XVI	97/L	A/2306/586	24-08-1959
19.	Piotrowice	Cmentarz przykościelny	1 poł. XIII	874/L	A/2307/874/L	16-02-1990
20.	Piotrowice	Pałac barokowy	XVIII	128/L	A/3237/780	08-10-1960
21.	Piotrowice	Park przypałacowy	XVIII	581/L	A/3238/581/L	10-12-1980
22.	Pomocne	Kościół parafialny pw. Św. Marcina	XIV, XVIII	156/L	A/2330/910	27-07-1961
23.	Pomocne	Cmentarz przykościelny	P. XIV, 1939	919/L	A/2331/919/L	16-02-1990
24.	Pomocne	Dom mieszkalny nr 106	1803-1827	284/L	A/3240/2082	06-06-1972
25.	Pomocne	Aleja lipowa	K. XVIII	698/L	A/3239/698/L	25-06-1986
26.	Sichów	Kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP	XV, XX	261/L	A/2400/1953	14-03-1969
27.	Sichów	Cmentarz przykościelny	2 poł. XIII	881/L	A/2401/881/L	16-02-1990
28.	Sichów	Park naturalistyczno-krajobrazowy	P. XIX	547/L	A/3388/547/L	06-05-1980
29.	Słup	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP		222/L	A/2407/1475	13-01-1966
30.	Słup	Kaplica przedpogrzebowa	XVI	262/L	A/2408/1954	14-03-1969
31.	Słup	Cmentarz przykościelny	P. XIII	882/L	A/2409/882/L	16-02-1990

7.2. Gminna Ewidencja Zabytków

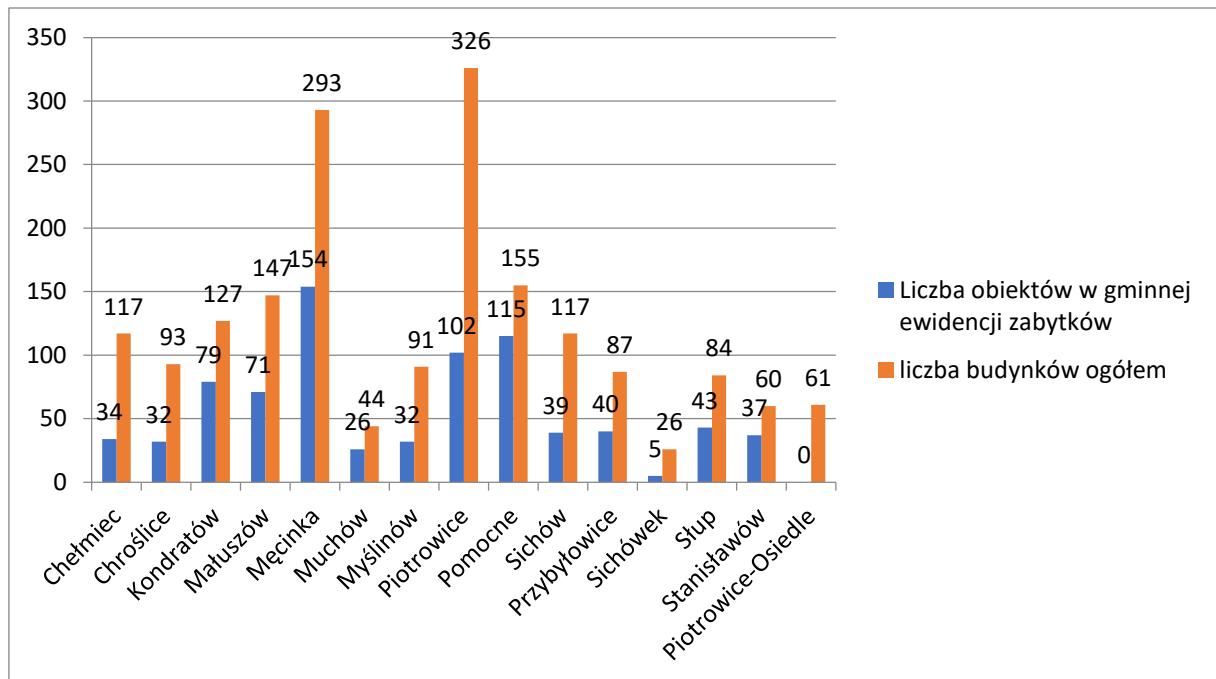
W Gminnej Ewidencji Zabytków prowadzona jest na podstawie zarządzenia nr 71/2017 Wójta Gminy Męcinka z dnia 4 grudnia 2017 r. Ewidencja opublikowana jest na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Gminy Męcinka pod adresem: <https://www.bip.mecinka.pl/Document/2159>. W Gminnej Ewidencji zabytków znajduje się 814 obiektów (stan na 17.07.2025).

Przykładowa karta Gminnej Ewidencji Zabytków

GEZ		KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. ANDRZEJA		2. Czas powstania XIV/XIX w.		MĘCINKA
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym				4. Adres
 <p>Widok od strony południowo-zachodniej</p>				Nr
				5. Przynależność administracyjna
				województwo dolnośląskie
				powiat jaworski
				gmina Męcinka
				6. Formy ochrony
				Nr rej.: A/2224/1471 z dnia 13.01.1966 r.
				7. Opracowanie karty (autor, data i podpis)
				mgr Mariusz Łesiuk, 17.06.2014 r.

Wykres 1.

Ilość obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków w poszczególnych sołectwach Gminy Męcinka w zestawieniu z ilością obiektów ogółem.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Męcince, 21.07.2025r.

W Gminnej Ewidencji Zabytków przeważają obiekty mieszkalne/mieszkalno-gospodarcze oraz gospodarcze. Znajdują się one w obrębie utworzonych układów ruralistycznych, które art.3 pkt 12) ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa jako przestrzenne założenie miejsce lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic i sieci dróg.

Obiekty mieszkalne/mieszkalno-gospodarcze i gospodarcze stanowią własność prywatną, w największym zakresie osób fizycznych.

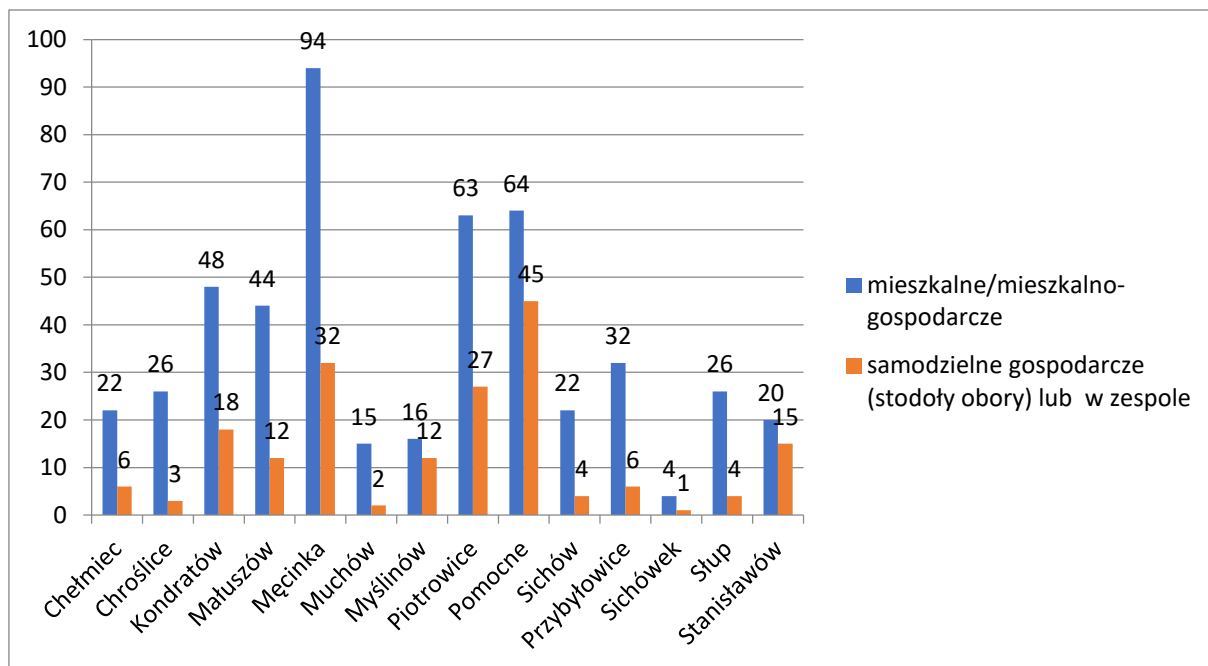
Na 15 sołectw, w jednym tj. Piotrowicach-Osiedlu nie występują obiekty zabytkowe.

Przykładowa karta Gminnej Ewidencji Zabytków obrazująca układ ruralistyczny wsi

GEZ		KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość MĘCINKA	
1. Nazwa UKŁAD RURALISTYCZNY		2. Czas powstania Pocz. XIII w.		4. Adres	
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonymi stanowiskiem archeologicznym				5. Przynależność administracyjna województwo dolnośląskie powiat jaworski gmina Męcinka	
 <p>Układ ruralistyczny na mapie w skali 1:25 000</p>				6. Formy ochrony	
				7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) mgr Mariusz Lesiuk, 10.08.2014	

Wykres 2.

Porównanie ilościowe obiektów mieszkalnych/mieszkalno-gospodarczych i gospodarczych wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków w poszczególnych sołectwach Gminy Męcinka

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Męcince, 21.07.2025r.

Spośród przedmiotowej grupy obiektów, przeważają mieszkalne/ mieszkalno-gospodarcze występujące jako jeden budynek. Oprócz nich występują również budynki gospodarcze odrębne, jednakże przypisane do adresu obiektu mieszkalnego znajdującego się w obrębie określonej nieruchomości.

Przykładowe karty Gminnej Ewidencji Zabytków dotyczące obiektów gospodarczych (obiekty prywatne)

GEZ		KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość KONDRATÓW
1. Nazwa BUDYNEK GOSPODARCZY, stodoła		2. Czas powstania XIX w.		4. Adres Nr 75
5. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapą z zaznaczonymi stanowiskami archeologicznymi				5. Podziałność administracyjna województwo dolnośląskie powiat jaworski gmina Męcinka
				6. Formy ochrony
<p style="text-align: center;">Widok od strony północno-wschodniej</p>				7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) mgr Mariusz Łoski, 17.06.2014 r.

GEZ	KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość KONDRATÓW
1. Nazwa BUYNEK GOSPODARCZY	2. Czas powstania 2 poł. XIX w.		
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym			4. Adres Nr 11
			5. Przynależność administracyjna województwo dolnośląskie powiat jaworski gmina Męcinka
			6. Formy ochrony
Widok od strony			7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) mgr Mariusz Lesiuk, 17.06.2014 r.

GEZ		KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		1. Miejscowość KONDRATÓW
1. Nazwa BUDYNEK GOSPODARCZY		2. Czas powstania XIX w.		4. Adres Nr 6
3. Fotografie z opisem wskazujących orientację albo mapa z zaznaczonymi stanowiskami archeologicznymi				
				5. Przynależność administracyjna województwo dolnośląskie powiat jaworski gmina Męcinka
				6. Formy ochrony
				7. Opisanie karty (autor, data podpisu) mgr Marcin Lesiak, 17.05.2014 r.

Widok od strony

GEZ		KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość CHELMIEC
1. Nazwa BUDYNEK GOSPODARCZY, obora		2. Czas powstania Pół: XX w.		4. Adres Nr
5. Fotografie z opisem iekasujacym orientację albo mapa z zaznaczeniem stanowiska archeologicznego				
				5. Przynależność administracyjna województwo dolnośląskie powiat jędrzicki gmina Męcinka
<p style="text-align: center;">Widok od strony zachodniej</p>				6. Formy ochrony
7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) mgr Mariusz Lesiak, 10/06/2014 r.				

Wykres 3.

Udział % obiektów zabytkowych mieszkalnych/ mieszkalno-gospodarczych i gospodarczych do obiektów ogółem sołectwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Męcince, 21.07.2025r.

Analizując procentowy udział obiektów zabytkowych znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków do obiektów ogółem w poszczególnych sołectwach można stwierdzić, że jest on znaczny, mogący mieć wpływ na rozwój gminy i społeczności lokalnej.

W sześciu sołectwach wskaźnik procentowy wynosi powyżej 50. W czterech sołectwach notuje się wartość zbliżoną lub przekraczającą 60, natomiast w trzynastu sołectwach wartość zbliżoną lub powyżej 30.

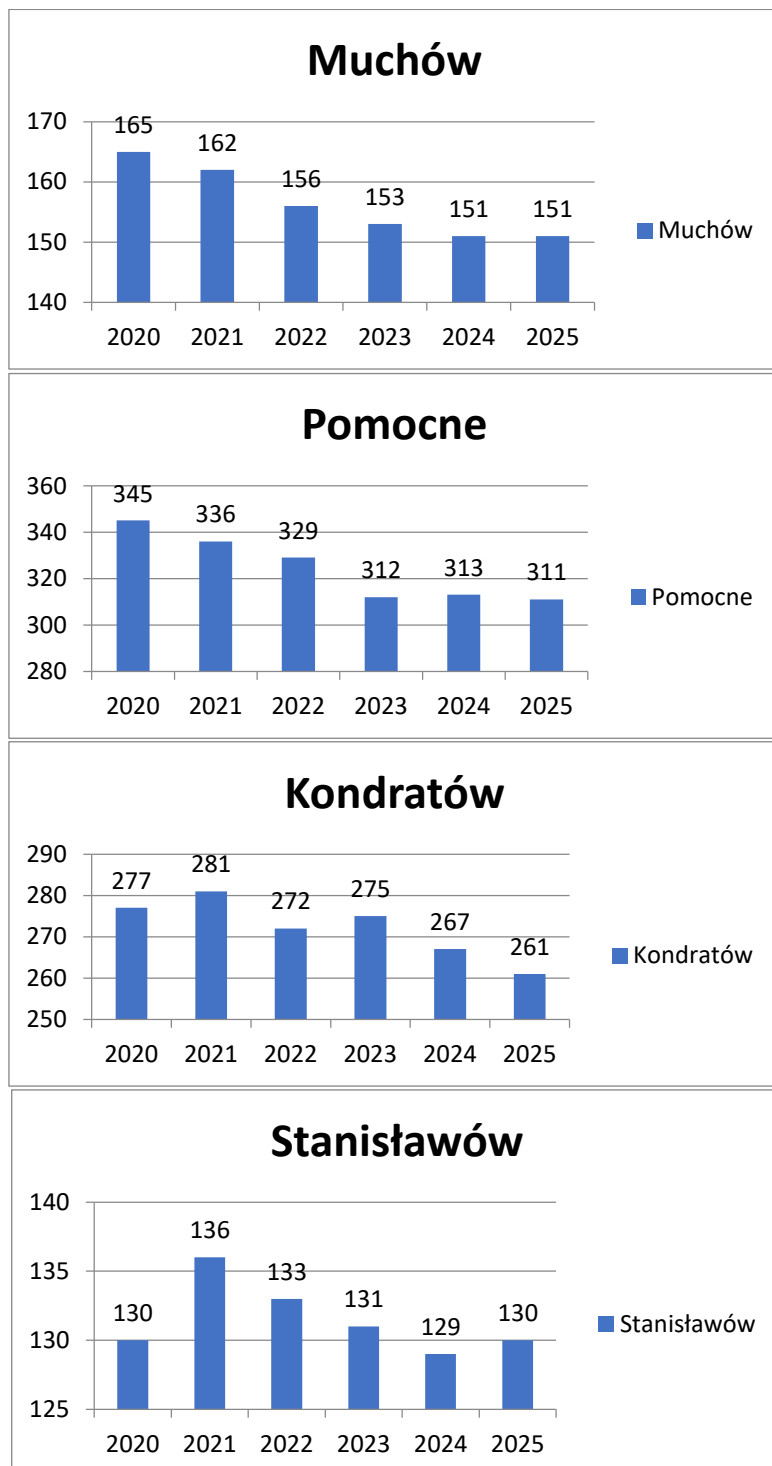
Przykładowa karta Gminnej Ewidencji Zabytków dotycząca opuszczonego obiektu mieszkalnego (obiekt prywatny)

GEZ		KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO		3. Miejscowość
1. Nazwa BUDYNEK MIESZKALNO-GOSPODARCZY		2. Czas powstania Poł. XIX w.		KONDRATÓW
8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym				4. Adres Nr 17
 <p>Widok od strony północno-wschodniej</p>				5. Przynależność administracyjna województwo dolnośląskie powiat jaworski gmina Męcinka
				6. Formy ochrony
				7. Opracowanie karty (autor, data i podpis) mgr Mariusz Lesiuk, 17.06.2014 r.

Wykres 4.

Liczba ludności sołectw, w których wykazano wskaźnik procentowy udziału obiektów zabytkowych do obiektów ogółem sołectwa na poziomie 60 i zbliżonym do 60, w latach 2020 – 2025.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Męcince, 21.07.2025r.

Wstępna analiza wskaźnika o wartości zbliżonej i przekraczającej 60 pozwala na postawienie hipotezy, że obiekty mieszkalne/mieszkalno-gospodarcze i gospodarcze objęte ochroną konserwatorską stanowią ograniczenie w rozwoju osiedleńczym i społecznym gminy. Hipotezę tą dodatkowo wzmacnia wynik przeprowadzonego badania wstępnego

w zakresie przyczyn niechęci osiedlania się w przeanalizowanych miejscowościach tj. Muchów, Pomocne, Kondratów, Stanisławów. Przeprowadzono badanie jakościowe, bezpośredni wywiad ustrukturyzowany wśród piętnastu mieszkańców tych sołectw. Dwanaście osób jako przyczynę problemów wskazało objęcie budynków mieszkalnych i gospodarczych ochroną konserwatorską, ograniczonymi możliwościami remontów i przebudowy budynków oraz brakiem środków finansowych na te cele. Dziesięć osób wskazało daleką odległość od miejsc pracy (zakładów usługowych i produkcyjnych), pięć osób wskazało na daleką odległość od punktów handlowych. Z uwagi na to, że atrakcyjność zamieszkiwania nie jest przedmiotem Programu Opieki nad Zabytkami, nie będzie zagadnieniem omawianym szczegółowo. Jednakże aspekt związany z ochroną konserwatorską obiektów mieszkalnych/ mieszkalno-gospodarczych i gospodarczych wymaga dalszych obserwacji, badań i analiz w celu confirmacji lub falsyfikacji hipotezy.

Szczegółowa ocena zachowania obiektów zabytkowych może być dokonana przez podmioty posiadające kwalifikacje i kompetencje w tym przedmiocie. W sposób ogólny ocenia się natomiast, że najlepszy stan zachowania zabytków wpisanych do rejestru mają kościoły. Dobrze utrzymane są parki będące własnością Gminy Męcinka, jednakże wymagają podjęcia prac odtworzeniowych. W najłagodniejszym stanie technicznym znajdują się budynki gospodarcze osób prywatnych. Charakteryzują się one relatywnie dużymi powierzchniami i kubaturą. Wymogi konserwatorskie uniemożliwiają ich rozbiórkę czy remont przy zastosowaniu prostych rozwiązań architektonicznych. W konsekwencji popadają w ruinę, stanowiąc nierzadko obiekty zagrażające zdrowiu i życiu ludzi, a także pogarszając estetykę wsi. W miejscowościach Pomocne, Kondratów, Muchów obserwuje się ponadto, że budynki mieszkalne i mieszkalno-gospodarcze są opustoszałe. Społeczność lokalna decyduje się na budowę nowych obiektów na terenach do tego przystosowanych. Mieszkańcy wsi nie posiadają środków finansowych na remonty obiektów zabytkowych zgodnie z wymogami konserwatora zabytków. Nie otrzymują również na ten cel dotacji od tego podmiotu.

7.3. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

1. Zabytkowy park w Sichowie

Ogród gospodarczy, założony prawdopodobnie w XVII w., przekształcony w park krajobrazowy z elementami romantycznymi wg projektu Eduarda Petzolda z I 889 r. W 2 poł. XVI w. powstał tu renesansowy dwór (obecnie w ruinie), wzniesiony dla rodziny von Gersdorfów. Zapewne umocniony był on fosą, której pozostałością może być wysoki wał ziemny, biegnący po zachodniej stronie rezydencji. Dwór wraz z otoczeniem usytuowany został na terenie nieznacznie obniżonym, w części zachodniej z rozlewiskami strumienia Gajka, spływającego z pobliskich wzniesień. Po południowej stronie dworu rozciąga się rozległy teren, ograniczony po bokach starym kamiennym murem, który pierwotnie ogradzał zapewne cały obszar dworski. Na terenie tym założono ogród gospodarczy, uprawiany być może już w XVII i XVIII w., kiedy to posiadłość należała najpierw do rodziny von Gersdorfów, a od 1732 r., do opactwa Cystersów z Lubiąża. W 1889 r., dla ówczesnej właścicielki majątku, Marie

von Lieber, powstał tu park krajobrazowy z elementami romantycznymi, zrealizowany wg projektu Eduarda Petzolda. Wykorzystano przy tym malownicze walory miejsca i urok strumienia płynącego w niewielkim zagłębieniu. Z tego okresu zachowały się starsze drzewa: platany, buki, dęby i lipy. Prawdopodobnie wówczas rozebrano kamienny mur w części południowej założenia. W ten sposób park pozostał otwarty w kierunku panoramy Pogórza Kaczawskiego. Także celom widokowym służył niewielki wzgórek usypany w południowo-wschodnim narożniku parku, być może pierwotnie zwieńczony altaną. Park opleciony został gęstą siecią krętych ścieżek spacerowych, które przez kamienne mostki i kładki przecinały bieg strumienia. Jedynie w partii wschodniej założenia zachowała się prosta droga, stanowiąca, jak się zdaje, stary dojazd na folwark. Grobla znajdująca się w zachodniej części parku wykorzystana została jako promenada spacerowo-widokowa i obsadzona grabami, tworzącymi aleję. Wzdłuż strumienia biegnącego na południe od granic parku, poprowadzono prostą drogę, obsadzoną lipami i kasztanowcami, na której zakończeniu powstała prostokątna platforma ziemna, wspierająca zapewne postument. W końcu XIX w części północno-zachodniej założenia zbudowano neogotyckie mauzoleum, wieńczące niewielki, sztucznie usypany wzgórek. Lata 1907-1909 przyniosły modernizację i budowę dworu w stylu neorenesansu, z elementami secesji, która przeprowadzona została dla rodziny von Richthofenów. Drzewostan parkowy wzbogacono wówczas o nowe drzewa, głównie iglaki. Z tego też okresu pochodzi aleja kasztanowców, wyznaczająca wjazd do rezydencji, biegnący od północy, oraz obsadzenia prostej drogi po stronie wschodniej, oddzielającej park od założonego wówczas niewielkiego ogrodu gospodarczego. Ruiny dworu/pałacu są własnością prywatną.

Zalecane prace: odtworzenie alejek, uzupełnienie drzewostanu, renowacja/odbudowa basenu do celów prezentacyjnych, montaż oświetlenia alejek, zabezpieczenie ruin kaplicy, montaż ławek parkowych i koszy na odpady.

Działania podjęte przez Gminę Męcinka: wykonano projekt rewitalizacji zabytkowych parków w Sichowie i Chełmcu (projekt budowlany, kosztorys, przedmiar robót, specyfikacja techniczna, pozwolenia na prowadzenie prac konserwatorskich, decyzje dofinansowanie do Funduszy Norweskich – nie otrzymano dofinansowania, przygotowano wnioski i zgłoszono inwestycję do wykonania w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Legnicko-Głogowskiego Obszaru Funkcjonalnego (fundusze unijne). Gmina Męcinka oczekuje na dostępne dofinansowania zewnętrzne.

2. Zabytkowy park w Chełmcu

Ogrody ozdobny i gospodarczy, założone pod koniec XVIII w., ogród ozdobny przekształcony w niewielki park naturalistyczny ok. poł. XIX w. i w 2 poł. XIX w. Ogród ozdobny powstał tu wraz z późnobarokowym pałacem, wzniesionym w latach 1793-1796 dla Gottharda von Czettritz und Neuhaus. Zajmował płaski, regularnie ukształtowany prostokątny teren, położony po południowej stronie tylnej elewacji rezydencji i ujęty z trzech stron kamiennym murem. Z pałacem powiązany był przez okazały portal, umieszczony w ryzalicie akcentującym część centralną elewacji ogrodowej. Zapewne jednocześnie po północnej stronie folwarku, usytuowanego naprzeciw fasady pałacu, poprzedzonej wysokim podjazdem, założony został ogród gospodarczy. Nadano mu kształt wydłużonego prostokąta i ograniczono kamiennym murem. Oba te ogrody, ozdobny i gospodarczy, rozdzielała prosta droga dojazdowa, wiodąca od wschodu na folwark. Około poł. XIX w. na terenie ogrodu ozdobnego wprowadzono pewne zmiany. Z tego okresu pochodzą bowiem najstarsze drzewa, z których dwa platany, posadzone zostały regularnie po bokach centralnej polany, uformowanej na wprost pałacu. Zajęła ona miejsce dawnego parteru ogrodowego. Zapewne jednocześnie w południowo-wschodnim narożniku ogrodu zbudowano kamienno-ceglaną głęboką lodownię, a wieńczący ją wyniosły wzniesienie pełnił funkcje belwederu. Umożliwiał on bowiem widok zarówno w głąb założenia, jak i na zewnątrz, w kierunku rozległych łąk otaczających posiadłość. Być może również z tego czasu pochodzi niewielki, umocniony kamieniami stawek, położony w zachodniej części obiektu. W 2 poł. XIX w. drzewostan sukcesywnie uzupełniano, sadząc graby, buki, lipy, kasztanowce w układzie swobodnym wzdłuż granic parku oraz na obrzeżach centralnej polany. Wytyczone zostały kręte ścieżki, które rozluźniły nieco kompozycję i nadały całości parkowy charakter. Obecnie założenie ogrodowe pełni rolę parku publicznego. Po pałacu pozostały resztki ruin.

Zalecane prace: odtworzenie alejek, uzupełnienie drzewostanu, montaż oświetlenia, montaż ławek parkowych i koszy na odpady, montaż tablicy ilustrującej dawny pałac.

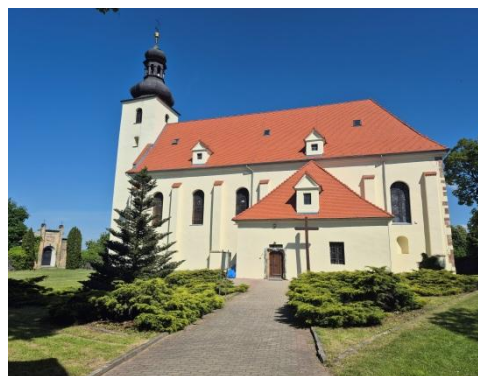
Działania podjęte przez Gminę Męcinka:

- wykonano projekt rewitalizacji zabytkowych parków w Sichowie i Chełmcu (projekt budowlany, kosztorys, przedmiar robót, specyfikacja techniczna, pozwolenia na prowadzenie prac konserwatorskich, decyzje pozwolenia na budowę, aktualizacja drzewostanu),

- przygotowano dokumentację i złożono wnioski o dofinansowanie do Funduszy Norweskich – nie otrzymano dofinansowania.
- W 2023 r. Gmina Męcinka złożyła wnioski do Programu Polski Ład na następujące inwestycje:
 - Rewitalizacja zabytkowego parku w Sichowie (na kwotę 2 581 530 zł) – nie otrzymano dotacji
 - Rewitalizacja zabytkowego parku w Chełmcu (na kwotę 1 096 476 zł) – nie otrzymano dotacji
- Gmina Męcinka oczekuje na dostępne dofinansowania zewnętrzne.

3. Zabytkowe kościoły

Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP w Słupie wzmiankowany w 1210 r. Wzniesiony w średniowieczu, w obecnej formie został gruntownie przebudowany w XVIII w., restaurowany w 1958 r. Jest to budowla murowana, jednonawowa, nakryta sklepieniem kolebkowym z lunetami, ozdobionym malowidłami ze scenami z legend z życia świętych. We wnętrzu zachowana chrzcielnica z XVIII w. oraz całopostaciowy nagrobek z 1555 r.

Kościół parafialny p.w. Św. Andrzeja Ap. w Męcince

Świątynia była wzmiankowana w 1327 roku, obecna została wzniesiona w XVII wieku. Kościół został przebudowany w 1818 roku. Niezmieniona została czworokątna wieża, zwieńczona attyką i szpiczastym dachem hełmowym. Korpus świątyni zbudowany został na planie prostokąta z salowym wnętrzem i wyodrębnionym, węższym prezbiterium.

Kościół posiada dach trójspadowy, w elewacjach są umieszczone okna w dwóch rzędach, nawa z trzech stron jest opasana jednopoziomową emporą. We wnętrzu można zobaczyć wystrój i wyposażenie pochodzące z czasów ostatniej przebudowy. Należą do niego: ołtarz, ambona przyścienna, kamienna chrzcielnica, obrazy olejne i rzeźby, a także kilka witraży. Do pozostawionej z budowli średniowiecznej z XIV w. wieży zachodniej w 1818 r. dostawiono kościół ewangelicki, o rozdzielonym emporami wnętrzu całopostaciowy nagrobek z 1555 r.

Kościół p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP w Sichowie

Świątynia powstała w końcu XIII w. z kamienia łamanego. W XV w. dostawiono do niej wieżę, którą rozebrano w XVIII w. W tym czasie dobudowano kruchtę, a całość przebudowano. Kościół jest niewielką budowlą z prostokątną nawą przykryta stropem drewnianym i węższym prezbiterium przykrytym sklepieniem żebrowym. Stoi przy nim zakrystia.

Kościół filialny p.w. Św. Jana Chrzciciela w Chetmciu

Kościół filialny św. Jana Chrzciciela był po raz pierwszy wzmiankowany w 1295 roku. Obecną świątynię wzniesiono w XVI wieku, przebudowano w XVIII wieku, restaurowano w 1959. Jest to kościół orientowany, murowany, jednonawowy, z prostokątnym i sklepionym prezbiterium, z wieżą od zachodu.

Kościół filialny p.w. Św. Jerzego w Kondratowie

wzmiankowany w 1311 r., wzniesiony przed 1396r., przebudowany w XVII i XVIII w., restaurowany w pocz. XX w. Murowany z kamienia, jednonawowy, z trójbocznie zakończonym prezbiterium, pierwotnie zapewne sklepionym. Wnętrze nakryte obecnie drewnianym, stropem zachowało w ścianie północnej uskokowy portal z półkolistym tympanonem z rzeźbionym krucyfiksem, szereg nagrobków z XVI w. oraz pozostałe wyposażenie pochodzące z ok. 1600 r. w stylu renesansowym.

Kościół filialny p.w. Narodzenia NMP w Piotrowicach

Budynek kościoła wykonany został w okresie średniowiecza, jako budynek sakralny. W późniejszym okresie w latach 1813 i 1960 był odbudowywany. Jednonawowy, wykonany jest w technologii tradycyjnej. Ściany konstrukcyjne zewnętrzne i wewnętrzne murowane z cegły ceramicznej pełnej i kamienia.

Wieża kościoła, wykonana z cegły i kamienia. Schody na wieżę drewniane, schody do empory kamienne. Strop nad nawą masywny krzyżowy, strop empory drewniany. Dach nad nawą główną dwuspadowy, drewniany, pokryty dachówką ceramiczną. Dach nad wieżą drewniany wieżowy ostrostępowy.

Kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP w Małuszowie

Jest to budowla wzniesiona w końcu XV w., przebudowana w poł. XVIII w., remontowana w 60. latach XX w. Orientowana, murowana, jednonawowa, z węższym prostokątnym w planie prezbiterium, zakrystią i kruchtą od północy, z wieżą od zachodu ozdobioną schodkowymi szczytami, nakryta dwuspadowymi dachami. Nad nawą znajduje się płaski strop, nad zakrystią zaokrąglona kolebka.

Kościół pomocniczy p.w. Św. Józefa w Małuszowie

Kościół wzniesiony przez protestantów w stylu neogotyckim w 1863 r. Jest to obiekt murowany, jednonawowy, założony na planie krzyża, z krótkim prezbiterium zakończonym wielobocznie, wieża w ścianie frontowej ponad portalem wejściowym, nakryta hełmem stożkowym. Dachy dwuspadowe, szczyty ramion transeptu trójkątne z blendami, wewnątrz nakryte sklepieniami krzyżowo-żebrowymi, kolatorska w bocznej ścianie, okna o wykroju ostrołukowym.

Kościół filialny p.w. Wniebowzięcia NMP w Myślinowie

wzmiankowany w 1397 r., w obecnej postaci wzniesiony w XV w., przebudowany w XVI i XVII w. Orientowany, murowany, jednonawowy z wieżą od zachodu, z prostokątnym, oskarpowanym prezbiterium. We wnętrzu zachowały się ostrołukowe portale, późnośredniowieczna chrzcielnica, barokowy ołtarz z 1. poł. XVIII w., oraz całopostaciowe nagrobki z XVI i XVII w.

Kościół parafialny p.w. Marcina w Pomocnem

wzmiankowany w 1335 r. Obecny wzniesiony w 1. poł. XIV w., przebudowany w 1772 r., restaurowany w 1963 r. Orientowany, murowany, jednonawowy z wieżą od zachodu, z prostokątnym prezbiterium nakrytym dwuprzęsłowym sklepieniem krzyżowo-żebrowym. Zachował dwa ostrołukowe, profilowane portale z piaskowca, przyściennie sakramentarium z XV w., oraz barokowy ołtarz główny z 1. poł. XVIII w.

Zalecane przy zabytkowych kościołach: za najważniejsze uznaje się wykonywanie prac zabezpieczających konstrukcje obiektów budowlanych, w tym dachów, stropów i ścian konstrukcyjnych; odnawianie stolarki okiennej i drzwiowej, odnawianie/uzupełnianie tynków i elewacji, remonty i naprawy instalacji wewnętrznych.

Działania podjęte przez Gminę Męcinka:

- 1) W latach 2024/2025 Gmina Męcinka przekazała dotacje dla Parafii na remonty zabytkowych kościołów: 2,7 mln zł (w tym również pozyskana przez Gminę dotacja z Programu Polski Ład):
 - Dla Parafii w Pomocnem 490 000 zł na remont dachu kościoła.
 - Dla Parafii w Męcince 699 500 zł na remont dachu kościoła w Męcince.
 - Dla Parafii w Męcince 400 000 zł na remont dachu kościoła w Piotrowicach.
 - Dla Parafii w Męcince 400 000 zł na remont dachu kościoła w Chełmcu.
 - Dla Parafii w Słupie 300 000 zł na malowanie wnętrza kościoła, witraże i ołtarz w Sichowie.
 - Dla Parafii w Słupie 390 000 zł na renowację ławek, obrazu oraz malowanie ścian wnętrza kościoła w Słupie.
- 2) W latach 2018 – 2022 Gmina Męcinka przekazała dotacje dla Parafii w łącznej wysokości ok. 170 000 zł.
- 3) W 2023 r. Gmina Męcinka złożyła wnioski do Programu Polski Ład na następujące inwestycje:
 - Remont dachu na kościele pomocniczym pw. św. Józefa w Małuszowie (na kwotę 375 000 zł) – nie otrzymano dotacji
 - Remont dachu kościoła filialnego pw. św. Wniebowzięcia NMP w Myślinowie (na kwotę 490 000 zł) – nie otrzymano dotacji

4. Pałace

Pałac w Muchowie

Pałac w Muchowie zbudowany około 1910r. Jest to dwukondygnacyjny, murowany budynek na planie prostokąta, na niewielkim wzniesieniu. Zdobí go niewysoka wieżyczka oraz taras. Posiada mieszkalne poddasze z mansardowym dachem ozdobionym lukarnami. Otacza go niewielki park, a wiedzie do niego podjazd wsparty murem oporowym.

Do najciekawszych elementów pałacu należą m.in. piec kaflowy i ogrzewanie kotłem na powietrze, okazała sala jadalna. W pobliżu pałacu znajduje się lodownia służąca dawniej do przechowywania żywności. Pałac jest własnością Powiatu Jaworskiego.

Pałac w Małuszowie

Piętrowy pałac wybudowany na planie prostokąta (korpus) z wysuniętymi do przodu skrzydłami, kryty dachem mansardowym z wolimi oczami. Od frontu główne wejście pod balkonem z pełną balustradą, podtrzymywanym przez cztery kolumny doryckie.

Od zaplecza pseudoryzalit zwieńczony frontonem w kształcie *cirkulaire* z kartuszem zawierającym datę: 1919. Obiekt jest częścią zespołu pałacowego, w skład którego wchodzi jeszcze park. Pierwotny dwór został zbudowany prawdopodobnie w początkach XVII w. przez rodzinę von Abschatz. Przebudowano go w wieku XVIII, nadając formę podobną do obecnej. Pod koniec XVIII w. majątek stał się własnością Ludwika barona von Richthofen, następnie księcia Ludwiga von Hessen i dalej króla bawarskiego Ludwika I. Od niego dobra nabył, 30 stycznia 1842 r., rotmistrz w stanie spoczynku Heinrich von Sprenger. 19 marca 1903 r. jego syn, Heinrich Wilhelm, utworzył fideikomis z siedzibą w Małuszowie. Pałac jest własnością prywatną.

8. Dziedzictwo niematerialne – elementy wybrane

Tradycje wsi i obrzędy ludowe

Dożynki

Polskie święto ludowe obchodzone po zakończeniu żniw, będące podziękowaniem za zebrane plony i jednocześnie symbolicznym pożegnaniem lata. Główne obrzędy to: przekazanie wieńca dożynkowego gospodarzowi, msza święta dziękczynna, korowód dożynkowy i festyn z zabawami i poczęstunkiem. Wieniec dożynkowy, wykonany z kłosów, kwiatów, owoców i warzyw, jest centralnym elementem święta, symbolizującym urodzaj i obfitość.

Tradycje i obrzędy dożynkowe: wieniec dożynkowy, przekazanie chleba dożynkowego i dzielenie się nim, przekazanie wieńca, msza święta, korowód dożynkowy, festyn.

Tradycyjny wieniec, często w kształcie korony, jest symbolem urodzaju i kończących się żniw. Wykonuje się go z kłosów zbóż, kwiatów, owoców i warzyw, a jego wygląd i zdobienia mogą różnić się w zależności od regionu. Wieniec jest niesiony w korowodzie do kościoła lub na miejsce uroczystości, gdzie jest przekazywany gospodarzowi dożynek (kapłanowi lub przedstawicielowi władz lokalnych). Odprawiana jest msza święta dziękczynna za zebrane plony, a wieniec jest święcony. W uroczystym pochodzie uczestniczą rolnicy, zespoły ludowe, goście, a na czele idą starostowie dożynek z wieńcem. Po części oficjalnej następuje festyn z zabawami, konkursami, występami zespołów ludowych i degustacją tradycyjnych potraw. Symboliką dożynek jest dziękczynienie. Dożynki to przede wszystkim wyraz wdzięczności Bogu i Matce Ziemi za urodzaj i zebrane plony. Zwyczaj zostawiania ostatniego

snopka lub wiązania ostatniej kępy zboża (przepiórki, kozła) ma zapewnić ciągłość urodzaju w następnym roku. Dożynki integrują lokalną społeczność, wzmacniają więzi międzyludzkie i promują wspólną tradycję. Są ważnym elementem polskiego dziedzictwa kulturowego, kultywowanym od pokoleń. Obchody dożynek ewoluowały i zyskują bardziej nowoczesny charakter, łącząc tradycję z elementami współczesnej kultury. Przyciągają turystów, promują lokalne produkty i rzemiosło, stając się wydarzeniem kulturalnym o szerszym zasięgu. Oprócz tradycyjnych obrzędów, organizowane są występy artystyczne, konkursy, pokazy rękodzieła i degustacje potraw.

Gmina Męcinka organizuje Dożynki Gminne, natomiast poszczególne sołectwa Dożynki Sołectkie lub Parafialne.

Działalność zespołów ludowych

Działalność zespołów ludowych skupia się na zachowaniu i promowaniu polskiego folkloru, obejmując tradycyjne tańce, pieśni, muzykę i obrzędy. Zespoły te pełnią ważną rolę kulturową, prezentując dziedzictwo narodowe zarówno w kraju, jak i za granicą.

Zespoły ludowe aktywizują się w różnych obszarach. Występują na festiwalach, przeglądach, dożynkach, weselach i innych uroczystościach, gdzie prezentują tradycyjne tańce, pieśni i muzykę. Działają na rzecz edukacji kulturalnej, organizując warsztaty, lekcje pokazowe i prelekcje dotyczące tradycji ludowych. Zajmują się dokumentowaniem i badaniem tradycji ludowych, zbieraniem informacji o repertuarze, strojach i obrzędach. Często współpracują z domami kultury, szkołami, parafiami i lokalnymi organizacjami, co pozwala na szersze oddziaływanie i dotarcie do różnych grup wiekowych. Niektóre zespoły, oprócz repertuaru tradycyjnego, eksperymentują i tworzą nowe formy artystyczne inspirowane folklorem. Funkcjonują jako ruch nieformalny, nie posiadając osobowości prawnej. Działają pod opieką gminy. Współpracują z różnymi podmiotami, co pozwala im na realizację swoich celów. Zespoły ludowe angażują się w życie społeczne lokalnych społeczności, integrując i promując dziedzictwo kulturowe.

W Gminie Męcinka wyróżnia się: Zespół Ojry Bis, Zespół Piotrowiczanki, Zespół Perła z Przybyłowic, Zespół Chrośliczanie, Zespół Rusałki spod Czartowskiej Skałki, zespół strażacki Iskierki z Pomocnego.

Ręczne koszenie łąk

Ręczne koszenie łąk, zwane sianokosami, to tradycja głęboko zakorzeniona w polskiej kulturze wiejskiej, związana z pozyskiwaniem siana jako paszy dla zwierząt. Koszenie kosą to czynność typowo męska, natomiast w tradycji Gminy Męcinka dobrymi umiejętnościami wykazują się również kobiety.

Tradycyjne koszenie łąk kosą odgrywa ważną rolę we wspieraniu bioróżnorodności gatunkowej. W Gminie Męcinka występowanie łąk trzęślicowych, na których występują liczne gatunki rzadkich roślin. Metoda ta nie generuje spalin i nie płoszy zwierząt.

Jest przyjazna dla środowiska i pozwala na bliższy kontakt z roślinami i zwierzętami.

W Gminie Męcinka tradycja ręcznego koszenia popularyzowana jest poprzez organizowaną corocznie imprezę Muchowska Kosa/ Muchowski Kosiarz. Lokalne mistrzostwa w koszeniu łąk bagiennych promują ten sposób pozyskiwania siana jako przyjazny dla środowiska. Impreza organizowana jest przez sołectwo Muchów wspierane przez samorząd Gminy Męcinka. Ręczne koszenie łąk to element polskiej tradycji i kultury.

Pielgrzymowanie zabytkową Kalwarią w Męcince

Od 43 lat społeczność lokalna pielgrzymuje zabytkową pocysterską Kalwarią zlokalizowaną na górze Górzec. Jest to coroczne wydarzenie organizowane przez parafię św. Andrzeja Apostoła w Męcince przy współpracy ze społecznością lokalną oraz gminą. Pielgrzymka rozpoczyna się w kościele św. Andrzeja Apostoła w Męcince i prowadzi na szczyt Górzca, gdzie znajduje się Kalwaria. Pielgrzymi idą Drogą Krzyżową, rozważając poszczególne stacje Męki Pańskiej. Celem pielgrzymki jest modlitwa i rozważanie Męki Pańskiej, a także pielęgnowanie lokalnej tradycji.

9. Analiza problemów, szans i zagrożeń

I Problem: stan zachowania zabytków będących w zasobie Gminy Męcinka (parki)

Przyczyna problemu: brak środków finansowych

Skutki problemu: gmina prowadzi bieżące prace utrzymaniowe w celu zachowania istniejącej szaty roślinnej oraz pozostałych elementów obiektu zabytkowego (fragment muru, alejek, staw).

Mocne strony: dobra lokalizacja zabytkowych parków, zachowany drzewostan, poczucie tożsamości z miejscem społeczności lokalnej, co przekłada się na wykonywanie prac porządkowym w przedmiotowym miejscu.

Słabe strony: niezachowany pałac ani jego ruiny (dot. Chełmca), brak środków finansowych na prace rewitalizacyjne, sukcesywna degradacja pozostałych elementów zabytkowych parku.

Szanse: pozyskanie środków finansowych na prace rewitalizacyjne, utworzenie reprezentacyjnego miejsca w gminie, popularyzacja parku jako miejsca rozwoju inicjatyw społecznych, popularyzacja dziedzictwa kulturowego gminy i rozwój turystyki.

Zagrożenia: wysokie koszty rewitalizacji, brak możliwości sfinansowania prac ze środków Gminy Męcinka, brak dotacji, sukcesywna degradacja obiektów, ograniczenie rozwoju społecznego i turystycznego regionu.

II Problem: stan zachowania zabudowań mieszkalno-gospodarczych i gospodarczych wsi

Przyczyna problemu: brak środków finansowych na spełnienie wymogów konserwatora zabytków,

Skutki problemu: stopniowa degradacja obiektów, obniżony poziom bezpieczeństwa ludzi, pogorszenie estetyki wsi.

Mocne strony: mieszkańcy wykazują chęć prowadzenia prac zabezpieczających obiekty, których są właścicielami, jednakże koszty prac zgodnie z wymogami konserwatora zabytków znacznie przewyższają możliwości finansowe osób fizycznych.

Słabe strony: brak wsparcia w formie dotacji dla obiektów zabytkowych osób fizycznych od instytucji państwowych, które nakładają określone wymogi w zakresie prowadzenia prac i realizacji inwestycji, brak możliwości finansowych powoduje niewykonywanie prac przy obiektach przez właścicieli prywatnych.

Szanse: dotacje instytucji państwowych dla osób fizycznych na realizację prac zgodnie z wymogami konserwatora zabytków, liberalizacja przepisów i opinii konserwatora zabytków w zakresie wydawania wytycznych dla obiektów mieszkalno-gospodarczych i gospodarczych.

Zagrożenia: degradacja obiektów, obniżony poziom bezpieczeństwa ludności i zwierząt gospodarskich.

III Problem: stan zachowania zabytkowych pałaców

Przyczyna problemu: brak środków finansowych na wykonanie prac umożliwiających użytkowanie obiektów zgodnie z ich potencjałem

Skutki problemu: stopniowa degradacja obiektów, ograniczone możliwości rozwojowe gminy i społeczności lokalnej.

Mocne strony: dobra lokalizacja obiektów, duży potencjał rozwojowy związany z hotelarstwem, usługami edukacyjnymi, usługami konferencyjnymi, usługami gastronomicznymi.

Słabe strony: brak środków finansowych.

Szanse: dotacje na prace konserwatorskie oraz dostosowawcze w zakresie nowych funkcji obiektów, chęć właścicieli obiektów do prowadzenia prac inwestycyjnych oraz nadania obiektom nowych funkcji rozwoju społeczno-gospodarczego, popyt na usługi hotelarskie, gastronomiczne, edukacyjne i konferencyjne.

Zagrożenia: wysokie koszty inwestycyjne.

IV Problem: poziom wiedzy wśród społeczności lokalnej na temat zabytków znajdujących się na terenie Gminy Męcinka

Przyczyna problemu: zbyt mała ilość zajęć i projektów, których celem jest popularyzacja wiedzy w zakresie obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie Gminy Męcinka.

Skutki problemu: niski poziom wiedzy wśród społeczności lokalnej na temat zabytków i ich walorów.

Mocne strony: na terenie Gminy Męcinka znajdują się wartościowe obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków, takie jak parki, kościoły, pałace, a także wiele obiektów Gminnej Ewidencji Zabytków np. pocysterska Kalwaria na Górze Górzec, przydrożne kapliczki. Młodzież szkolna wykazuje chęć poznawania i edukacji w różnych formach i obszarach. Dobrze wyposażone i przygotowane szkoły podstawowe. Współpraca samorządu z fundacjami i stowarzyszeniami.

Słabe strony: niski poziom popularyzacji działań edukacyjnych w zakresie edukacji lokalnej o zabytkach w najbliższej okolicy.

Szanse: podjęcie współpracy z konserwatorem zabytków w zakresie organizacji wspólnych przedsięwzięć edukacyjnych dla społeczności lokalnej.

Zagrożenia: brak środków finansowych na realizację projektów edukacyjnych w zakresie popularyzacji zabytków.

10. Założenia programowe oraz wskaźniki realizacji

Założenia programowe opracowane zostały w oparciu o analizę zidentyfikowanych najważniejszych obszarów problemowych w zakresie opieki nad zabytkami na terenie Gminy Męcinka oraz analizę szans i mocnych stron w każdym z analizowanych zagadnień. Analiza ta nie wyczerpuje całego spektrum związanego z opieką nad zabytkami. Wyznacza natomiast kierunki działań w priorytetowych obszarach.

Cel strategiczny: zachowanie dziedzictwa kulturowego Gminy Męcinka przy szczególnym uwzględnieniu bezpieczeństwa jego użytkowników oraz racjonalnego wykorzystania zasobów

Priorytet	Kierunek działania	Zadanie	Podmiot realizujący zadanie	Identyfikacja ryzyka w realizowanym zadaniu // Reakcja na ryzyko	Wskaźniki oceny realizacji programu – badanie w okresie dwuletnim, ujęcie wyników w sprawozdaniu.
Priorytet I. Poprawa stanu zachowania zabytków	Zahamowanie procesu degradacji zabytków będących w zasobie gminy	Rewitalizacja zabytkowego parku w Sichowie	Gmina Męcinka	Ryzyko: Brak zewnętrznych środków finansowych	Powierzchnia zrewitalizowana w m ² do 2027 r.

				(dotacji)// Przeciwdziałanie: Z uwagi na relatywnie duży koszt inwestycji, gmina nie jest w stanie samodzielnie zrealizować zadania. W przypadku braku dofinansowania zewnętrznego nastąpi jego odroczenie w czasie.	
		Rewitalizacja zabytkowego parku w Chełmcu	Gmina Męcinka	Ryzyko: Brak zewnętrznych środków finansowych (dotacji)// Przeciwdziałanie: Z uwagi na relatywnie duży koszt inwestycji, gmina nie jest w stanie samodzielnie zrealizować zadania. W przypadku braku dofinansowania zewnętrznego nastąpi jego odroczenie w czasie.	Powierzchnia zrewitalizowana w m ² do 2027 r.
Zahamowanie procesu degradacji zabytków będących w zasobie innych podmiotów i osób fizycznych	Renowacja zabytkowego pałacu w Muchowie	Powiat Jaworski/ właściciel obiektu	Ryzyko: Brak zewnętrznych środków finansowych (dotacji)// Przeciwdziałanie: W przypadku braku dofinansowania zewnętrznego może nastąpić jego odroczenie w czasie.	Powierzchnia przeprowadzonej renowacji w m ² do 2027 r.	
	Renowacja zabytkowego pałacu w Małuszowie	Prywatny właściciel obiektu	Ryzyko: Brak zewnętrznych środków finansowych (dotacji)// Przeciwdziałanie: W przypadku braku dofinansowania zewnętrznego może nastąpić jego odroczenie w czasie.	Powierzchnia przeprowadzonej renowacji w m ² do 2027 r.	

Priorytet II. Poprawa poziomu bezpieczeństwa ludzi w obrębie zabytkowej struktury mieszkaniowej wsi	Stworzenie warunków do racjonalnego gospodarowania obiektami mieszkalno/gospodarczymi i gospodarczymi wpisanymi do Gminnej Ewidencji Zabytków w celu poprawy bezpieczeństwa ludności oraz estetyki wsi	Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków	Gmina Męcinka	Ryzyko: Długotrwałe procedury formalno-prawne // Przeciwdziałanie: Współpraca z Konserwatorem Zabytków	Liczba dokonanych wpisów do GEZ Liczba dokonanych wykreśleń z GEZ
		Podjęcie działań - wniosek/ formalne wystąpienie do organów państwowych w celu zmiany przepisów prawnych w zakresie liberalizacji gospodarowania zasobem nieruchomości mieszkalno/gospodarczych i gospodarczych wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków	Gmina Męcinka	Ryzyko: Brak zainteresowania ze strony organów publicznych // Przeciwdziałanie: Przygotowanie uzasadnienia w oparciu o faktycznie występującą sytuację na obszarach wiejskich Gminy Męcinka. Współpraca z sołtysami i Radą Gminy Męcinka	Wystąpienia do organów państwa – do 2027r.
Priorytet III. Poprawa poziomu wiedzy wśród społeczności lokalnej na temat zabytków znajdujących się na terenie Gminy Męcinka	Edukacja i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym	Organizacja zajęć w szkołach podstawowych	Szkoły w Męcince i Piotrowicach	Ryzyko: Niechęć uczniów do udziału w zajęciach// Przeciwdziałanie: Przeprowadzenie zajęć z udziałem nowoczesnych technologii i metod aktywizacji społecznej.	Ilość organizowanych przedsięwzięć społeczno-kulturalnych – do 2027 r.
		Organizacja przedsięwzięć społeczno-kulturowych dla społeczności lokalnej	Gmina Męcinka Szkoły Gminna Biblioteka Publiczna Stowarzyszenia Sołectwa	Ryzyko: małe zainteresowanie społeczności lokalnej przedmiotowym zagadnieniem. Przeciwdziałanie: Opracowanie metod przekazu w połączeniu z formami atrakcyjnymi dla społeczności lokalnej. Promocja wydarzeń.	Ilość organizowanych przedsięwzięć społeczno-kulturalnych – do 2027 r.

		Promocja turystyki na terenie gminy w oparciu o walory kulturowe terenu	Gmina Męcinka Szkoły Gminna Biblioteka Publiczna Stowarzyszenia Sołectwa	Ryzyko: relatywnie wysokie koszty działań promocyjnych// Przeciwdziałanie: dotacje zewnętrzne, opracowanie metod promocji przy okazji organizacji wydarzeń społeczno-kulturowych.	Ilość podjętych działań promocyjnych – do 2027r.
--	--	---	--	--	--

Uznaje się, że identyfikacja obszarów problemowych, ich analiza oraz wyznaczenie kierunków działań musi być w zintegrowany sposób powiązane z bezpieczeństwem użytkowników obiektów zabytkowych oraz zasadą racjonalizmu. Za istotne uznaje się dokonanie na szczeblu krajowym konstruktywnej analizy efektów działania obecnie obowiązujących przepisów prawa i w konsekwencji wydawanych decyzji w zakresie administrowania i opieki nad zabytkami przez osoby fizyczne. Analiza ex post pozwoli na realną ocenę działania przepisów i udzielenie odpowiedzi na pytanie: czy obecne działania i przepisy prawne przekładają się na zachowanie obiektów zabytkowych w strukturze mieszkalnej i mieszkalno-gospodarczej obszarów wiejskich? Analiza ta umożliwi wyciągnięcie wniosków przy jednoczesnym uwzględnieniu wartości najwyższej jaką jest życie i bezpieczeństwo użytkowników obiektów zabytkowych. W obserwacji samorządu Gminy Męcinka wynika, że dużym problemem stanowiącym efekt działania przepisów i wytycznych w przedmiotowym obszarze jest degradacja tych obiektów, co negatywnie wpływa zarówno na bezpieczeństwo ludzi, jak też estetykę struktury wsi. W ramach Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Męcinka problem ten jest jedynie zasygnalizowany. Jednakże poczucie odpowiedzialności i realna ocena sytuacji każe uznać obszar ten jako jeden z priorytetów, w ramach którego podjęte powinno zostać określone zadanie.

Realizacja zadań będzie monitorowana w okresie dwuletnim na podstawie założonych w Programie wskaźników i przedstawiana w sprawozdaniu Wójta Gminy Męcinka.

11. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Zakłada się, że zadania określone w gminnym programie opieki nad zabytkami będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- a) instrumentów prawnych wynikających z przepisów prawa powszechnie obowiązującego oraz przepisów prawa miejscowego, decyzji administracyjnych wydawanych przez Konserwatora Zabytków, podejmowanie inicjatywy w organach państwowych w zakresie wsparcia osób fizycznych w zakresie gospodarowania pozostałościami po budynkach gospodarczych i mieszkalno/gospodarczych po osadnictwie niemieckim;
- b) instrumentów finansowych: dotacji, subwencji i dofinansowania z budżetu państwa, dotacji funduszy unijnych, dotacji fundacji i innych

- organizacji pozarządowych, środków pochodzących z budżetu gminy, środki finansowe parafii i osób prywatnych;
- c) instrumentów społecznych: działania edukacyjne, działania popularyzujące ochronę zabytków, działania promujące zabytki, współpraca z organizacjami pozarządowymi i parafiami, podejmowanie inicjatywy w organach państwowych w zakresie wsparcia osób fizycznych w zakresie gospodarowania pozostałościami po budynkach gospodarczych i mieszkalno/gospodarczych po osadnictwie niemieckim;
- d) instrumenty kontrolne: monitoring stanu zachowania gminnych obiektów zabytkowych, aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, sprawozdania z realizacji programu;

12. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

- a) Budżet państwa: Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, dotacje celowe przyznawane przez Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Fundusz Kościelny Ministerstwa Finansów.
- b) Budżet Województwa Dolnośląskiego: dotacje na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe na podstawie uchwały XXVI/576/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 10 grudnia 2020 (ze zm.) w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków znajdujących się na obszarze województwa dolnośląskiego.
- c) Środki Unii Europejskiej: fundusze strukturalne UE, regionalny program operacyjny Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021 – 2027, programy Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.
- d) Fundusze zagraniczne: Fundusze Norweskie i EOG
- e) Organizacje pozarządowe: fundacje np. Fundacja KGHM, Fundacja PZU, Fundacja Orlen.
- f) Budżet Gminy Męcinka: dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru na podstawie uchwały nr VIII/58/07 z dnia 19 lipca 2007r. w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, sposobu jej rozliczania i kontroli wykonania zleconego zadania oraz postępowania z wnioskami o udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach.

Informacja o udzielonych dotacjach z budżetu Gminy Męcinka na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru w latach 2018-2025

W latach 2018 – 2022 Gmina Męcinka przekazała dotacje dla Parafii w łącznej wysokości ok. 170 000 zł.

W latach 2024/2025 Gmina Męcinka przekazała dotacje dla Parafii na remonty zabytkowych kościołów: 2,7 mln zł (w tym również pozyskana przez Gminę dotacja z Programu Polski Ład):

- Dla Parafii w Pomocnem 490 000 zł na remont dachu kościoła.
- Dla Parafii w Męcince 699 500 zł na remont dachu kościoła w Męcince.
- Dla Parafii w Męcince 400 000 zł na remont dachu kościoła w Piotrowicach.

- Dla Parafii w Męcince 400 000 zł na remont dachu kościoła w Chełmcu.
- Dla Parafii w Słupie 300 000 zł na malowanie wnętrza kościoła, witraże i ołtarz w Sichowie.
- Dla Parafii w Słupie 390 000 zł na renowację ławek, obrazu oraz malowanie ścian wnętrza kościoła w Słupie.

13. Podsumowanie

- Na terenie Gminy Męcinka znajduje się 31 obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków, 814 obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków.
- Celem strategicznym jest zachowanie dziedzictwa kulturowego Gminy Męcinka przy szczególnym uwzględnieniu bezpieczeństwa jego użytkowników oraz racjonalnego wykorzystania zasobów.
- Zidentyfikowanymi problemami są: stan zachowania zabytków będących w zasobie Gminy Męcinka, stan zachowania zabudowań mieszkalno-gospodarczych i gospodarczych wsi, stan zachowania zabytkowych pałaców, poziom wiedzy wśród społeczności lokalnej na temat zabytków znajdujących się na terenie Gminy Męcinka.
- Wyznaczonymi priorytetami są: poprawa stanu zachowania zabytków, poprawa poziomu bezpieczeństwa ludzi w obrębie zabytkowej struktury mieszkaniowej wsi, poprawa poziomu wiedzy wśród społeczności lokalnej na temat zabytków znajdujących się na terenie Gminy Męcinka.
- Określono zadania do realizacji: rewitalizacja zabytkowego parku w Sichowie, rewitalizacja zabytkowego parku w Chełmcu, renowacja zabytkowego pałacu w Muchowie, renowacja zabytkowego pałacu w Małuszowie, stworzenie warunków do racjonalnego gospodarowania obiektami mieszkalno/gospodarczymi i gospodarczymi wpisanymi do Gminnej Ewidencji Zabytków w celu poprawy bezpieczeństwa ludności i estetyki wsi, edukacja i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym, promocja turystyki na terenie gminy w oparciu o walory kulturowe terenu.
- Podmiotami określonymi jako realizatorzy zadań są: Gmina Męcinka, właściciele nieruchomości: Powiat jaworski, osoby fizyczne i prawne, szkoły, Gminna Biblioteka Publiczna, Stowarzyszenia, Sołectwa.
- Szczególną uwagę należy zwrócić na zasadę bezpieczeństwa użytkowników zabytków oraz aktualizację Gminnej Ewidencji Zabytków, a także podjęcie działań w organach państwa w celu liberalizacji zasad gospodarowania zasobem nieruchomości mieszkalnych i mieszkalno-gospodarczych.

14. Źródła

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1202,1907).
2. Dane Dolnośląskiego Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków (dostęp on-line) w zakresie rejestru zabytków, <https://wosoz.ibip.wroc.pl>, dostęp 08 / 09. 2025 r.
3. Strategia Rozwoju Gminy Męcinka na lata 2014 – 2025.
4. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Męcinka na lata 2022-2031.
5. Gminna ewidencja zabytków Gminy Męcinka.
6. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Męcinka.

7. Plan Urządzeniowo – Rolny Gminy Męcinka, Dolnośląskie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych, Wrocław 2017 r.
8. Zasoby Urzędu Gminy w Męcince (dane ewidencyjne, statystyczne, opisowe).
9. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023 – 2026 (M.P. 2023 poz. 1470).
10. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r. (M.P. 2017 poz. 260).
11. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (M.P. 2020 poz. 1060).
12. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030 (uchwała nr XXXII/932/13 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 28 lutego 2013 r.).
13. Programu Rozwoju Turystyki dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2023 – 2030.
14. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego (uchwała nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 r.).
15. Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Jaworskiego na lata 2025-2028.